

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
 CARL OTTO LENZ
 της 25ης Μαΐου 1989 *

*Κύριε πρόεδρε,
 Κύριοι δικαστές,*

A — Τα πραγματικά περιστατικά

1. Οι συνεκδικαζόμενες υποθέσεις, επί των οποίων λαμβάνω σήμερα θέση, αφορούν αξιώσεις αποζημιώσεως που προέβαλαν κατά της Επιτροπής, αφενός, (στην υπόθεση 326/86) είκοσι ενάγοντες εγκατεστημένοι στο Βέλγιο, την Ολλανδία και την Ιταλία, που ασχολούνται με την παραγωγή και την εμπορία ιταλικών κρασιών (ή μόνο με την τελευταία αυτή δραστηριότητα) και, αφετέρου, (στην υπόθεση 66/88) έντεκα πρόσωπα που κατοικούν στην Ιταλία και τα οποία παρίστανται ως κληρονόμοι τεσσάρων προσώπων που πέθαναν έπειτα από την κατανάλωση ιταλικού κρασιού που περιείχε μεθανόλη, στις 2 Μαρτίου, 10 Μαρτίου, 16 Μαρτίου και 5 Ιουνίου 1986.

2. Στην πρώτη περίπτωση υποστηρίζεται ότι οι ενάγοντες υπέστησαν σημαντική μείωση του κύκλου εργασιών και αντίστοιχη μείωση κερδών, όταν το καλοκαίρι 1985 και την άνοιξη 1986 ανευρέθηκαν επικίνδυνες ουσίες σε ιταλικά κρασιά. Στη δεύτερη περίπτωση ζητείται αποζημίωση λόγω του θανάτου στενών συγγενών, που επήλθε από την κατανάλωση νοθευμένου ιταλικού κρασιού.

3. Η Επιτροπή θεωρείται ότι ευθύνεται για τις αναφερθείσες ζημιές, διότι δεν εμπόδισε, λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα, τις αναφερθείσες νοθεύσεις κρασιών ή διότι δεν φρόντισε τουλάχιστον να περιορίσει την έκταση των δυσμενών συνεπειών τους. Από την έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση προκύπτει με λεπτομέρειες η θεμελίωση της αιτιάσεως για την ύπαρξη υπηρεσιακού πταίσματος. Για την κατανόηση της απόψεώς μου θα αναφέρω τώρα, εν συντομία, μόνον τα εξής.

4. Τονίσθηκε — ακολουθώ τώρα χρονολογική σειρά — ότι ήδη κατά το έτος 1976 από ανακοινώσεις στον ιταλικό Τύπο μπορούσε να συναχθεί ότι παρασκευαζόταν τεχνητό κρασί (παράρτημα 6 στο υπόμνημα απαντήσεως στην υπόθεση 66/88). Τα μέτρα που ελήφθησαν αργότερα για τη σταθεροποίηση της αγοράς, ιδίως η με κοινοτικά μέσα χρηματοδοτούμενη απορρόφηση πλεονασμάτων κρασιού (με την παρασκευή αλκοόλης), ήταν τέτοια, ώστε παρακινούσαν σε καταχρήσεις με τη μορφή παρασκευής τεχνητών κρασιών (ιδίως διότι δεν προβλέπονταν σε βάθος αναλύσεις πριν από την απόσταξη και διότι η έννοια « επιτραπέζιο κρασί » οριζόταν κατά τέτοιο τρόπον ώστε κατά τους σχετικούς ελέγχους δεν διαπιστωνόνταν οι νοθεύσεις των κρασιών). Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί (πράγμα που επισημάνθηκε σε μία έκθεση του Κοινοβουλίου — παράρτημα 1 στο υπόμνημα απαντήσεως στην υπόθεση 66/88 — και σε μια ειδική έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου¹), αφενός, στη σημαντικότερη αύξηση της ποσότητας του κρασιού που υποβλήθηκε σε από-

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

1 — ΕΕ 1987, C 297, σ. 14 και επ.

σταξη κατά το έτος 1984, αφετέρου, στο γεγονός ότι τα ιταλικά αποθέματα, που κατά το τέλος Αυγούστου 1984 είχαν δηλωθεί ότι ανέρχονταν σε 19 εκατομμύρια εκατολίτρα, έφθασαν την 1η Σεπτεμβρίου 1984, σύμφωνα με μία δήλωση του Δεκεμβρίου 1984, σε ύψος 40 εκατομμυρίων εκατολίτρων.

5. Όταν το καλοκαίρι 1985 βρέθηκε αυστριακό κρασί νοθευμένο με γλυκόλη, έγινε λόγος — έπειτα από συνέντευξη Τύπου της Επιτροπής της 27ης Αυγούστου 1985 — στο βελγικό τύπο και για ιταλικά κρασιά που περιέχουν την ουσία αυτή, για το λόγο δε αυτό πελάτες ενός από τους ενάγοντες της υποθέσεως 326/86 ακύρωσαν, στις αρχές Σεπτεμβρίου 1985, παραγγελίες κρασιού. Παρόλον όμως ότι της ζητήθηκε, η Επιτροπή δεν θεώρησε ενδεδειγμένο να αναφέρει τα ονόματα των αναμεμιγμένων επιχειρήσεων (πράγμα που θα καθιστούσε δυνατό τον περιορισμό της δυσφημίσεως των ιταλικών κρασιών και θα απέτρεπε τις επιχειρήσεις αυτές από περαιτέρω αλάτες). Ούτε σκέφτηκε δε να αποσύρει από την αγορά τα εν λόγω κρασιά (σύμφωνα με την απόφαση του Συμβουλίου της 2ας Μαρτίου 1984²) και να προκαλέσει τη θέσπιση αυστηρότερων ελέγχων. Τέλος, σημαντικό είναι επίσης το ότι η Επιτροπή — αφού στις αρχές Μαρτίου 1986 επήλθε ο πρώτος θάνατος από κατανάλωση κρασιού με μεθανόλη και έτσι μειώθηκαν σημαντικότερα οι πωλήσεις ιταλικών κρασιών — δεν αντέδρασε παρά στα τέλη Μαρτίου 1986 και επιπλέον δεν χρησιμοποίησε κατά τον αποτελεσματικότερο τρόπο τις υφιστάμενες δυνατότητες για να προβεί στις επιβαλλόμενες ενέργειες (ιδίως διότι δεν πραγματοποίησε άμεσους ελέγχους σύμφωνα με το άρθρο 9 του κανονισμού 729/70³).

B — Η γνώμη μου επί της υποθέσεως

6. Εξετάζοντας βάσει των παρατηρήσεων αυτών το ζήτημα — είναι το πρώτο ζήτημα που τίθεται στις περιπτώσεις αξιώσεων λόγω εξωσυμβατικής ευθύνης — αν πράγματι μπορεί με τον τρόπο αυτό να θεμελιωθεί η αιτίαση για την ύπαρξη υπηρεσιακού πταίσματος (παράνομη παράλειψη λήψεως των κατάλληλων μέτρων που θα απέτρεπαν τη ζημία ή θα περιόριζαν την έκτασή της), καταλήγω στις ακόλουθες επιμέρους διαπιστώσεις.

7. 1. Καταρχήν είναι σημαντικό το ότι, σύμφωνα με τη δομή της οργανώσεως της αμπελοοινικής αγοράς, όπως αυτή καθορίστηκε από το Συμβούλιο, η εξασφάλιση της τηρήσεως των κοινοτικών διατάξεων στον αμπελοοινικό τομέα και ο καθορισμός των αρχών, στις οποίες ανατίθεται ο σχετικός έλεγχος είναι *έργο των κρατών μελών* (άρθρο 64 του κανονισμού 337/79⁴). Αυτό ανταποκρίνεται στο σύνθετο πρότυπο που απαιτά σε όλους τους τομείς της γεωργίας και στηρίζεται στην προφανή άποψη ότι οι αρχές των κρατών μελών βρίσκονται πιο κοντά από ουσιαστικής απόψεως στα πράγματα, καθώς και στην προσπάθεια να μη διογκωθεί υπερβολικά η κοινοτική διοίκηση. Για το λόγο αυτό και ο κανονισμός 729/70 περί χρηματοδοτήσεως της κοινής γεωργικής πολιτικής ορίζει τελείως γενικώς στο άρθρο 8 ότι είναι έργο των κρατών μελών να «προλάβουν και διώξουν ανωμαλίες»: έτσι, στο άρθρο 6 του κανονισμού 283/72⁵ προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη, όταν υπάρχουν ανωμαλίες ή αμέλειες, προβαίνουν σε διοικητική έρευνα: με το ίδιο πνεύμα ο κανονισμός 359/79, περί της άμεσου συνεργασίας των υπηρεσιών που είναι επιφορτισμένες από τα κράτη μέλη για τον έλεγχο της τηρήσεως των κοινοτικών και εθνικών διατάξεων στον

2 — ΕΕ 1984, L 70, σ. 16.

3 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/005, σ. 93.

4 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/024, σ. 112.

5 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/007, σ. 148.

αμπελοοινικό τομέα⁶, ορίζει περαιτέρω στο άρθρο 3 ότι οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών μελετούν τα στοιχεία που δημιουργούν υπόνοιες· όμοια επίσης η απόφαση του Συμβουλίου της 2ας Μαρτίου 1984 για την καθιέρωση κοινοτικού συστήματος γρήγορης ανταλλαγής πληροφοριών όσον αφορά τους κινδύνους που απορρέουν από τη χρήση καταναλωτικών προϊόντων⁷, θέτει ως αρχή στο άρθρο 1 ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν επείγοντα μέτρα για να εμποδίσουν την εμπορία ενός προϊόντος, όταν αυτό ενέχει κινδύνους για την υγεία ή την ασφάλεια των καταναλωτών.

8. Κατά τον τρόπο αυτό δεν απαλλάσσονται βέβαια τα κοινοτικά όργανα από κάθε ευθύνη, τουλάχιστον στο μέτρο που δεν πρόκειται για τομείς όπως η προστασία της υγείας στον αμπελοοινικό τομέα (που — όπως ορθά τόνισε η Επιτροπή — δεν αποτελεί αντικείμενο κοινοτικής ρυθμίσεως, αλλά καθαρά εθνικό ζήτημα). Εν πάση περιπτώσει, όμως, είναι έργο των κοινοτικών οργάνων να εποπτεύουν τις εθνικές αρχές, καλούνται δε να επέμβουν (με την τροποποίηση της κοινοτικής ρυθμίσεως ή την κίνηση διαδικασίας λόγω παραβάσεως) μόνον όταν υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι ο εθνικός έλεγχος — που έχει προτεραιότητα — είναι ανεπαρκής και έτσι παραβιάζεται και το κοινοτικό δίκαιο.

9. 2. Αν εξεταστεί, στο πλαίσιο αυτό, η αναφερθείσα *ανακοίνωση στον Τύπο του έτους 1976* (στην οποία, μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι οι υπηρεσίες της Κοινότητας γνωρίζουν τον τύπο βάσει του οποίου μπορεί να παραχθεί τεχνητό κρασί και ότι σε συγκεκριμένο μέρος βρέθηκαν χώροι στους οποίους παρασκευα-

ζόταν χημικό κρασί), προκύπτει νομίζω σαφώς ότι αυτό καθεαυτό δεν ήταν αρκετό για να θεμελιώσει υποχρέωση της Επιτροπής να αναλάβει πρωτοβουλία. Αν υποτεθεί ότι η Επιτροπή το γνώριζε και ότι η πληροφορία αφορούσε γεγονότα που ενέπιπταν στην κοινοτική ρύθμιση, θα έπρεπε να γίνει δεκτό ότι οι εθνικές αρχές θα προέβαιναν στους απαιτούμενους ελέγχους και θα έκαναν, ό,τι ήταν δυνατό και αναγκαίο για να σταματήσει μία παράνομη πρακτική. Εφόσον δεν προκύπτει ούτε ότι στα επόμενα χρόνια δόθηκε αφορμή να θεωρηθεί ότι τα εθνικά μέτρα ελέγχου ήταν ανεπαρκή (στην πραγματικότητα έγινε για πρώτη φορά ξανά λόγος για νοθευμένο κρασί το 1985) δεν μπορεί να κατηγορηθεί η Επιτροπή ότι παρέλειψε να προκαλέσει βελτίωση των εθνικών ελέγχων κινώντας εγκαίρως τη διαδικασία λόγω παραβάσεως και να συμβάλει έτσι στην παρεμπόδιση των ανωμαλιών που βρίσκονται στο έπικεντρο της συζητήσεως στην παρούσα διαδικασία.

10. Επομένως το πρώτο συμπέρασμά μου είναι ότι στην πραγματικότητα από την ανακοίνωση στον Τύπο του έτους 1976 δεν προκύπτει κανένα στοιχείο υπέρ του αιτήματος των ενδιαγόντων (απόδειξη υπηρεσιακού πταίσματος).

11. 3. Όσον αφορά *τα γεγονότα του έτους 1984*, στα οποία οι ενάγοντες δίνουν μεγάλο βάρος, στηριζόμενοι στα έγγραφα που αναφέρθηκαν στην αρχή, προκαλεί πράγματι εντύπωση, αφενός, η σημαντική αύξηση της ποσότητας κρασιού που υποβλήθηκε σε απόσταξη (σε σχέση με τις προβλέψεις του Δεκεμβρίου 1983 η ποσότητα αυτή αυξήθηκε κατά 14 εκατομμύρια εκατόλιτρα), αφετέρου, η θεαματική διόρθωση των στοιχείων ως προς τα ιταλικά αποθέματα (που αυξήθηκαν από 19 εκατομμύρια εκατόλιτρα τον Αύγουστο 1984 σε 40

6 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/024, σ. 237.

7 — ΕΕ 1984, L 70, σ. 16 επ.

εκατομύρια εκατόλιτρα στην αρχή της επομένης περιόδου εμπορίας για το κρασί).

12. Δεν φαίνεται πάντως να είχε εν προκειμένω επίδραση η παραγωγή τεχνητού κρασιού. Χαρακτηριστικό είναι πράγματι ότι στην έκθεση του Κοινοβουλίου που επικαλούνται οι ενάγοντες (παράρτημα 1 στο υπόθεση 66/88) θίγονται απλώς ζητήματα και διατυπώνονται υποθέσεις, η δε Επιτροπή καλείται « à indiquer les liens éventuels avec la production de vins non naturels »⁸ [να καταδείξει την ενδεχόμενη σχέση με την παραγωγή μη φυσικών κρασιών]. Εξάλλου, πληροφορηθήκαμε ότι οι έρευνες που ανετέθησαν τον Μάιο 1984 σε μία ομάδα εμπειρογνομόνων δεν απέδωσαν τίποτα και πρέπει επίσης να γίνει δεκτό ότι δεν μπορεί να μη ληφθεί υπόψη η δήλωσή ότι εν προκειμένω επέδρασε κατά κάποιο τρόπο ο μεγάλος όγκος της προηγούμενης εσοδείας καθώς και σφάλματα κατά την εκτίμηση της καταναλώσεως και ανακρίβειες κατά τις δηλώσεις των αποθεμάτων.

13. Εκτός αυτού, η Επιτροπή δεν μπορεί επίσης να κατηγορηθεί ότι — σύμφωνα με ό,τι ήταν δυνατόν να γνωρίζει τότε — δεν αντέδρασε αρκετά έντονα ως προς τα γεγονότα αυτά. Εκτός του ότι απηύθυνε στην ιταλική κυβέρνηση πιεστικές ερωτήσεις σχετικά με τη μεταβολή των δηλώσεων για τα αποθέματα την άνοιξη 1985, φρόντισε — επειδή είχαν ήδη προηγουμένως υπάρξει προβλήματα ισοζυγίου στον αμπελοοινικό τομέα και είχαν διαπιστωθεί ανωμαλίες — με ειδικούς κανονισμούς να μην περιορίζεται μόνο στις πληροφορίες των κρατών μελών, αλλά να μπορεί να χρησιμοποιεί και άλλες πηγές⁹. Φρόντισε να γίνει

ορισμένη τροποποίηση του συστήματος αποστάξεως¹⁰. Τον Δεκέμβριο 1985 πρότεινε την εισαγωγή ενός αμπελοοινικού κτηματολογίου (πράγμα που δέχθηκε το Συμβούλιο τον Ιούλιο 1986) τον Μάρτιο 1985, τέλος δε συνέπραξε σε κοινή δήλωση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, στην οποία υπογραμμίστηκε, μεταξύ άλλων, η ανάγκη ενισχύσεως των ελέγχων στην αμπελοοινική αγορά (παράρτημα στο υπόμνημα αντικρούσεως στην υπόθεση 66/88).

14. 4. Όσον αφορά την άποψη των εναγόντων ότι *το κοινοτικό σύστημα αποστάξεως* δημιουργήθηκε και εφαρμόστηκε κατά τέτοιο τρόπο, ώστε παρακινούσε σε παρασκευή τεχνητού κρασιού, πρέπει εξαρχής να γίνει δεκτή η διαπίστωση της Επιτροπής ότι δεν έχει αποδειχτεί ότι τα κρασιά με γλυκόλη του έτους 1985 και τα κρασιά με μεθανόλη του έτους 1986, που έχουν ορισμένη σημασία για την παρούσα διαδικασία, έχουν σχέση με την *απόσταξη*. Πράγματι τα κρασιά αυτά — όπως υποστήριξε η Επιτροπή χωρίς να αμφισβητηθεί — βρέθηκαν σε φιάλες που προορίζονταν για ανθρώπινη *κατανάλωση*, είναι δε επίσης χαρακτηριστικό ότι οι ίδιοι οι ενάγοντες κατά την προφορική διαδικασία ανέφεραν ότι τα φυσικά κρασιά υποβλήθηκαν σε απόσταξη και τα νοθευμένα κρασιά διετεθήσαν στην αγορά (πράγμα φυσικά που δικαιολογεί το συμπέρασμα ότι ένας αυστηρότερος έλεγχος της αποστάξεως δεν θα εμπόδιζε σε καμία περίπτωση τη διάθεση τεχνητών κρασιών στην αγορά και τη σχετική πρόκληση ζημιών).

8 — Βλέπε και το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ΕΕ 1987, C 190, σ. 149, αριθμός 8, τέταρτη περίπτωση (« ποια είναι η σχέση με την παραγωγή συνθετικού οίνου »).

9 — Βλέπε τον κανονισμό 2102/84 σχετικά με τις δηλώσεις εσοδείας, παραγωγής και αποθεμάτων προϊόντων του αμπελοοινικού τομέα, ΕΕ 1984, L 194, σ. 1 και επ. τον κανονισμό 2396/84 σχετικά με τις λεπτομέρειες κατάρτισης του ισοζυγίου προβλεψων στον αμπελοοινικό τομέα, ΕΕ 1984, L 224, σ. 14 και επ.

15. Περαιτέρω δεν μπορεί να γίνει δεκτή η άποψη των εναγόντων ότι το σύστημα αποστάξεως ήταν τόσο ελκυστικό, ώστε απορρό-

10 — Κανονισμός 2687/84 της 18ης Σεπτεμβρίου 1984, ΕΕ 1984, L 255, σ. 1 και επ.

φησε πολύ μεγάλες ποσότητες κρασιού και γι' αυτό χρειάστηκε να παρασκευαστεί τεχνητό κρασί για την αγορά. Ορθά η Επιτροπή αντιμετώπιζε ότι αυτό δεν φαίνεται πιθανό λόγω των — παρά την αλόστιαξη — υφισταμένων πλεονασμάτων κρασιού.

16. Εξάλλου και στο πλαίσιο αυτό έχει σημασία ότι η κοινοτική ρύθμιση, σύμφωνα με τις προηγούμενες γενικές παρατηρήσεις για την οργάνωση της αμπελοοινικής αγοράς, είναι διαμορφωμένη έτσι ώστε ο έλεγχος ανήκει στα κράτη μέλη¹¹, δηλαδή τα κράτη μέλη είναι πρωταρχικά υπεύθυνα για την παρεμπόδιση καταχρήσεων. Την εποχή όμως που η Επιτροπή θα μπορούσε (ενδεχομένως κινώντας διαδικασία λόγω παραβάσεως κατά το άρθρο 169 της Συνθήκης ΕΟΚ) να προκαλέσει μία μεταβολή και έτσι να εμποδίσει την επέλευση γεγονότων, σαν αυτών του έτους 1985 και του έτους 1986, δεν υπήρχαν ενδείξεις ότι αυτοί οι εθνικοί έλεγχοι ήταν ανεπαρκείς και διενεργούντο αμελώς. Πράγματι για πρώτη φορά οι εθνικοί έλεγχοι έδωσαν λαβή για την άσκηση κριτικής σε μια επιστολή του Επιτρόπου Rira di Meana της 25ης Μαΐου 1986 (παράρτημα 12 στην αγωγή 66/88 — καταγγέλλει τη διαρθρωτική έλλειψη δημοσίων ελέγχων στην Ιταλία), στην ήδη αναφερθείσα έκθεση του Κοινοβουλίου του έτους 1987 και στην έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου επίσης του έτους 1987, που αναφέρεται στους ελέγχους που πραγματοποιήθηκαν στην Ιταλία κατά τη διάρκεια των ετών 1985 και 1986 (μια άλλη έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου του Ιανουαρίου 1985, που αναφέρεται στο έτος 1984 ασκεί κριτική μόνο για τα γαλλικά μέτρα ελέγχου).

17. Τέλος, δεν ευσταθεί ούτε η άποψη των εναγόντων ότι το σύστημα αποστάξεως πρέπει

να θεωρηθεί ελλιπές διότι δεν προβλέπει αναλύσεις κατά την είσοδο του προϊόντος στις εγκαταστάσεις αποστάξεως, που θα είχαν ως αποτέλεσμα τον εντοπισμό του τεχνητού κρασιού. Εν προκειμένω, πρέπει βέβαια να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 22 του κανονισμού 2179/83 περί του ελέγχου των προϊόντων κατά την είσοδό τους στο οιοπνευματοποιείο κάνει ρητώς λόγο μόνο για ποσότητα, χρώμα και αλκοολικό τίτλο· λόγω όμως της χρησιμοποίησης της λέξεως «ιδίως» καθίσταται σαφές ότι η απαρίθμηση αυτή δεν είναι εξαντλητική και, εκτός αυτού, στο άρθρο 22 προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη μπορούν να πραγματοποιούν δειγματοληπτικούς ελέγχους. Κατά την άποψή μου, αυτό πρέπει να θεωρείται επαρκής ρύθμιση για κράτη μέλη τα οποία, βάσει του συνόλου των διατάξεων γεωργικής πολιτικής, πρέπει να έχουν συναίσθηση της ευθύνης τους για την ορθή εφαρμογή της ρυθμίσεως, η ρύθμιση δε αυτή επέτρεπε άνευ ετέρου στις ιταλικές αρχές ελέγχου (που έπρεπε ήδη να έχουν αυφηνισθεί από την ανακοίνωση στον Τύπο του έτους 1976) να ελέγχουν το ενδεχόμενο καταστρατηγήσεως της ρυθμίσεως περί παρεμβάσεων με τεχνητό κρασί.

18. 5. Όσον αφορά τα γεγονότα του καλοκαιριού 1985 — εμφάνιση αυστριακού κρασιού με γλυκόλη και διαπίστωση της υπάρξεως γλυκόλης και σε μερικά ιταλικά κρασιά — είναι καταρχήν σημαντικό να ληφθεί υπόψη ότι στις δηλώσεις της Επιτροπής της 27ης Αυγούστου 1985 (παράρτημα 1 στο υπόμνημα αντικρούσεως στην υπόθεση 326/86) δεν αναφέρθηκαν περιοχές προελεύσεως και επιχειρήσεις (πράγμα που σημαίνει ότι για τα στοιχεία αυτά στο βελγικό Τύπο της 28ης Αυγούστου 1985 — παράρτημα 1 στο υπόμνημα απαντήσεως στην υπόθεση 326/86 — και για τις με αυτά συνδεδεμένες επίζημιες συνέπειες δεν ευθύνεται η Επιτροπή). Σημαντικό είναι, εκτός αυτού, ότι η

11 — Βλέπε άρθρο 27 του κανονισμού 2179/83, ΕΕ 1983, L 212, σ. 1 και επ.

Επιτροπή τόνισε ρητώς ότι βρέθηκαν μόνο « very slight traces » (ελάχιστα ίχνη) της αναφερθείσας ουσίας σε εννέα ιταλικά κρασιά, πράγμα που υποδήλωνε ότι δεν υπήρχε λόγω της ουσίας αυτής κίνδυνος υγείας που μπορούσε να παρακινήσει τους καταναλωτές να σταματήσουν εντελώς την κατανάλωση ιταλικών κρασιών (η ίδια η Επιτροπή θεωρεί ότι το γεγονός αυτό επέδρασε περιορίζοντας τη ζημία).

19. Περαιτέρω πρέπει να διευκρινιστεί ότι στη συνέντευξη Τύπου της Επιτροπής δεν υποβλήθηκαν ερωτήσεις σχετικά με τα ονόματα των αναμεμιγμένων επιχειρήσεων και ούτε ζητήθηκε από την Επιτροπή μετά από λίγο να τα γνωστοποιήσει. Το τηλετύπημα της 29ης Αυγούστου 1985, το οποίο επικαλούνται σχετικά οι ενάγοντες (και του οποίου ένα αντίγραφο μόνον έφθασε στο Service de santé de la CEE) απευθυνόταν πράγματι στη σύνταξη της εφημερίδας *Le Soir* και την καλούσε να γνωστοποιήσει τα ονόματα των τριών εταιρειών για τις οποίες γινόταν λόγος στο άρθρο της τής 28ης Αυγούστου 1985. Η ίδια η Επιτροπή, αντίθετα, παρακλήθηκε για πρώτη φορά με έγγραφο της 25ης Μαρτίου 1986 να κατονομάσει τις αναμεμιγμένες επιχειρήσεις (δηλαδή όταν το σκάνδαλο του ιταλικού κρασιού με μεθανόλη είχε ήδη εμφανισθεί και δεν μπορούσε πλέον να εμποδιστεί με τη γνωστοποίηση των ονομάτων), και αυτό εξάλλου συνέβη με ανακριβή αναφορά στο περιεχόμενο της δηλώσεως στον Τύπο του Αυγούστου 1985.

20. Όσον αφορά, στη συνέχεια, το ζήτημα αν η Επιτροπή έπρεπε να γνωστοποιήσει εξ ιδίας πρωτοβουλίας τα ονόματα των αναμεμιγμένων επιχειρήσεων, η αρνητική της στάση εξηγείται, νομίζω, προφανώς από το γεγονός ότι γνώριζε μόνο για την ύπαρξη ελάχιστων, επομένως μη βλαβερών, ιχνών της ουσίας αυτής σε εννέα ιταλικά κρασιά. Υπό τις συνθήκες αυτές είναι κατανοητό το ότι η Επιτροπή — για να αποφύγει τον κίνδυνο να εναχθεί από τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις — κράτησε επιφυλακτική

στάση, αποφεύγοντας — μέχρι να τελειώσουν οι έρευνες των ιταλικών αρχών — μία δημοσιότητα με αρνητικές συνέπειες. Σ' αυτό συνηγορούσε και το γεγονός ότι, ακόμη κι αν αποκαλύπτονταν συγκεκριμένες επιχειρήσεις, δεν αποκλειόταν να δημιουργηθεί γενικά δυσπιστία για τα ιταλικά κρασιά, με τις ανάλογες επιπτώσεις στις πωλήσεις του προϊόντος αυτού.

21. Προπαντός όμως η Επιτροπή μπόρεσε να επικαλεστεί κατά των αιτιάσεων των εναγόντων, που ενδιαφέρουν στην προκειμένη περίπτωση, το σύστημα πληροφόρησης που ισχύει στην Κοινότητα, το οποίο αφήνει το καθήκον πληροφόρησης στις εθνικές αρχές — και πολύ λογικά, διότι οι αρμόδιες για τον έλεγχο των γεγονότων αυτών εθνικές αρχές βρίσκονται πιο κοντά στα πράγματα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει σχετικά το άρθρο 64 του ήδη αναφερθέντος κανονισμού 337/79 περί κοινής οργάνωσης της αμπελοοινικής αγοράς, σύμφωνα με το οποίο οι εθνικές αρχές διατηρούν μεταξύ τους επαφές, ώστε να είναι δυνατόν, με την ανταλλαγή πληροφοριών, να παρεμποδίζονται ή να αποκαλύπτονται παραβάσεις. Σημαντικός είναι περαιτέρω ο κανονισμός 359/79, στο άρθρο 2 του οποίου λαμβάνεται ως βάση ότι σε περίπτωση ανωμαλιών στον αμπελοοινικό τομέα γίνεται ενημέρωση μεταξύ των αρμοδίων εθνικών αρχών (το δε άρθρο 7 του οποίου ορίζει, επιπλέον, ότι τέτοιου είδους πληροφορίες καλύπτονται από το επαγγελματικό απόρρητο). Πρέπει να αναφερθεί επίσης η απόφαση του Συμβουλίου της 2ας Μαρτίου 1984 για την καθιέρωση κοινοτικού συστήματος γρήγορης ανταλλαγής πληροφοριών όσον αφορά τους κινδύνους που απορρέουν από τη χρήση καταναλωτικών προϊόντων¹², κατά το άρθρο 1 της οποίας οι εθνικές αρχές που λαμβάνουν μέτρα για την αποτροπή κινδύνων για την υγεία των κατανα-

12 — ΕΕ 1984, L 70, σ. 16 και επ.

λωτών ενημερώνουν την Επιτροπή, ώστε να μπορεί αυτή να διαβιβάσει την πληροφορία στις αρμόδιες αρχές των υπόλοιπων κρατών μελών (επιπλέον, το άρθρο 6 της αποφάσεως αυτής προβλέπει ότι σε αιτιολογημένες περιπτώσεις οι πληροφορίες μπορούν να θεωρούνται εμπιστευτικές). Εξάλλου στο ζήτημα αυτό — όπως ανέφερε η Επιτροπή στο υπόμνημα αντικρούσεως της στην υπόθεση 66/88 — υπήρξε συμφωνία μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής, δηλαδή αποφασίστηκε ότι σε περιπτώσεις ανάγκης οι εθνικές αρχές θα παρέχουν πληροφορίες προς αποτροπή κινδύνων για την υγεία.

22. Πράγματι, αυτή η διαδικασία ακολουθήθηκε το καλοκαίρι 1985, όπως κατέδειξε η Επιτροπή. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι εν προκειμένω το γεγονός — διότι σ' αυτό οφείλεται προφανώς μία ανακοίνωση στο βρετανικό Τύπο της 22ας Αυγούστου 1985, στην οποία στηρίχτηκαν οι δηλώσεις στο βελγικό Τύπο — ότι οι αρμόδιες βρετανικές αρχές ήδη στις 16 Αυγούστου 1985 διαβίβασαν στις αρχές των υπολοίπων κρατών μελών πληροφορίες για ιταλικά κρασιά που περιείχαν γλυκόζη, αναφέροντας συγκεκριμένες επιχειρήσεις (παράρτημα 1 στο υπόμνημα ανταπαντήσεως στην υπόθεση 66/88). Κατόπιν αυτού η Επιτροπή μπορούσε χωρίς αμφιβολία να θεωρήσει ότι, αν χρειαζόταν, οι εθνικές αρχές θα έδιναν πληροφορίες στους καταναλωτές και — αντίθετα από την άποψη των εναγόντων — δεν υπήρχε λόγος να αισθάνεται υποχρεωμένη να το κάνει η ίδια αντί αυτών.

23. Εξάλλου, όσον αφορά την άποψη που εξέφρασαν εν προκειμένω και οι ενάγοντες, σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή θα έπρεπε το φθινόπωρο 1985 να αποσύρει τα νοθευμένα κρασιά από την αγορά ή τουλάχιστον να μεριμνήσει για εντονότερη επιτήρηση των εθνικών αρχών, είναι βέβαιο ότι η Επιτροπή δεν δια-

θέτει αρμοδιότητα αναφορικά με το πρώτο μέτρο, αντίθετα δε η αρμοδιότητα αυτή επιφυλάσσεται στις εθνικές αρχές (γι' αυτό και ως προς αυτές τουλάχιστον πρέπει να διατυπωθεί η μομφή ότι αν είχαν επέμβει εγκαίρως στην περίπτωση δύο επιχειρήσεων που παρήγαγαν κρασί με γλυκόζη και αργότερα αναμίχθηκαν και στο σκάνδαλο του κρασιού με μεθανόλη, το τελευταίο θα είχε — τουλάχιστον εν μέρει — αποφευχθεί). Εξάλλου, πρέπει να παρατηρηθεί ότι απλώς και μόνο βάσει της εμφανίσεως σχετικής αβλαβών κρασιών το καλοκαίρι 1985, και χωρίς περαιτέρω ιδιαίτερα στοιχεία, η Επιτροπή δύσκολα θα είχε λόγο για να υποβάλει σε ιδιαίτερο έλεγχο τα ιταλικά μέτρα εποπτείας (στο μέτρο που αυτό είναι έργο της Κοινότητας). Πρέπει όμως ακόμη να προστεθεί ότι η Επιτροπή δεν παρέμεινε σε καμία περίπτωση εντελώς άπρακτη. Παραπέμω στην απάντηση του Επιτρόπου Andriessen σε μία κοινοβουλευτική ερώτηση της 6ης Σεπτεμβρίου 1985¹³, στην οποία τονίστηκε η ανάγκη ενισχύσεως των ελέγχων και αναφέρθηκε ότι η Επιτροπή προετοιμάζει προτάσεις για την προσαρμογή των σχετικών ρυθμίσεων. Παραπέμω στις παρατηρήσεις της Επιτροπής επί της ειδικής εκθέσεως του Ελεγκτικού Συνεδρίου περί των κοινοτικών μέτρων αποστάξεως για το κρασί¹⁴, όπου αναφέρεται ότι η Επιτροπή υπέβαλε, στις αρχές του 1986, πρόταση που αποβλέπει στην τροποποίηση των κανόνων αποστάξεως και προβλέπει ενισχυμένους ελέγχους κατά την είσοδο στα οινοπνευματοποιεία. Παραπέμω επίσης στην επιστολή του μέλους της Επιτροπής Ripa di Meana της 25ης Μαΐου 1986, από την οποία προκύπτει ότι η Επιτροπή ανακοίνωσε τον Φεβρουάριο πρόταση για τη δημιουργία ιδιαίτερης υπηρεσίας ελέγχου, και στην απάντηση του Andriessen επί της κοινοβουλευτικής ερωτήσεως της 17ης Σεπτεμβρίου 1985¹⁵, σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή επιθυμεί την τροποποίηση του ήδη αναφερθέντος κανονισμού 359/79 για τη συνεργασία των κρατών μελών στον τομέα των αμπελοοινικών ελέγχων. Αυτό είχε ως κατάληξη την τροποποίηση, τον Ιούλιο 1987, του κανονισμού 822/87 για την κοινή οργα-

13 — ΕΕ 1986, C 123, σ. 4.

14 — ΕΕ 1987, C 297, σ. 43.

15 — ΕΕ 1986, C 156, σ. 3.

νωση της αμπελοοικονομικής αγοράς (το άρθρο 79 του κανονισμού προβλέπει πλέον ότι το Συμβούλιο θεσπίζει κανόνες για τη δημιουργία συστήματος κοινοτικού ελέγχου¹⁶) και την υποβολή αντίστοιχης προτάσεως από την Επιτροπή στις 29 Δεκεμβρίου 1987¹⁷, για την οποία όμως είναι γνωστό (επ' αυτού παραπέμπω και πάλι στην επιστολή του Ripa di Meana) ότι η πραγματοποίησή της προσκρούει σε σημαντικές δυσκολίες σε θέματα αρχής.

24. 6. Κατόπιν αυτών δεν έχω πλέον πολλά να πω για το τελευταίο σημείο που απομένει, δηλαδή τη συμπεριφορά της Επιτροπής μετά την αποκάλυψη του *ιταλικού σκανδάλου των κρασιών με μεθανόλη*.

25. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ενημερώθηκε σχετικά για πρώτη φορά με τηλετύπημα του ιταλικού Υπουργείου Υγείας της 19ης Μαρτίου 1986 — δηλαδή αφού είχαν δυστυχώς επέλθει οι περισσότεροι θάνατοι τους οποίους αφορά η υπόθεση 66/88 — αυτό που πρέπει να εξεταστεί εν προκειμένω έχει καταρχήν σημασία για την υπόθεση 326/86, που αφορά τη μείωση των πωλήσεων λόγω της δυσφημίσεως των ιταλικών κρασιών και τον πιθανό περιορισμό της μειώσεως αυτής. Ως προς αυτό, σημαντικό είναι καταρχάς ότι η Επιτροπή — όπως προέβαλε χωρίς να αντικρουσθεί — διαβίβασε αμέσως τις πληροφορίες που της γνωστοποιήθηκαν στα άλλα κράτη μέλη, σύμφωνα με την ισχύουσα κοινοτική ρύθμιση, και ότι διατήρησε περαιτέρω τακτική επαφή με τις ιταλικές

αρχές που είχαν αναλάβει τις έρευνες για τα γεγονότα αυτά.

26. Ενδιαφέρον παρουσιάζει περαιτέρω ότι στην Ιταλία φαίνεται πως ελήφθησαν αμέσως ορισμένα μέτρα. Παραπέμπω στο αναφερόμενο στο υπόμνημα αντικρούσεως στην υπόθεση 326/86 διάταγμα, το οποίο προέβλεπε πιστοποιητικό αναλύσεως για τα προς εξαγωγή κρασιά· παραπέμπω στην ήδη αναφερθείσα επιστολή του Επιτρόπου Ripa di Meana, στην οποία γίνεται λόγος για ένα διάταγμα της 11ης Απριλίου 1986 για την παρεμπόδιση και τον ποινικό καλασμό της νοθεύσεως τροφίμων· υπενθυμίζω δε ότι στη σελίδα 5 του υπομνήματος αντικρούσεως στην υπόθεση 66/88 αναφέρεται, χωρίς να αντικρουσθεί, ότι η δημοσίευση ενός άρθρου στο περιοδικό *Vigne e Viti* της 6ης Μαρτίου 1986 συνέβαλε στη γρήγορη αναδιοργάνωση των εθνικών υπηρεσιών ελέγχου.

27. Εκτός αυτού έγινε γνωστό — και ως προς αυτό παρουσιάζει ενδιαφέρον η επιστολή ενός μέλους της Επιτροπής της 13ης Ιουνίου 1986 (συνημμένο 4 στην αγωγή 326/86) — ότι η Επιτροπή κάλεσε όλα τα κράτη μέλη τον Μάιο 1986 να προβούν, μέσω των αρμοδίων αρχών τους, σε επιθεώρηση των μεθόδων ελέγχου στον αμπελοοικονομικό τομέα.

28. Στο μέτρο όμως που οι ενάγοντες κατηγορούν την Επιτροπή — και αυτό φαίνεται να αποτελεί, εν προκειμένω, γι' αυτούς ιδιαίτερα σημαντική κατηγορία — ότι ζήτησε (με έγγραφο της 15ης Μαΐου 1986) από τις ιταλικές αρχές να προβούν μόνο σε έλεγχο κατά το άρθρο 6 του κανονισμού 283/72 του Συμβουλίου¹⁸ και όχι σε έλεγχο κατά το

16 — ΕΕ 1987, L 184, σ. 27.

17 — ΕΕ 1988, C 24, σ. 8 και επ.

18 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/007, σ. 148.

άρθρο 9 του κανονισμού 729/70¹⁹ (όπου γίνεται λόγος για επιτόπιους ελέγχους της Επιτροπής), πρέπει όχι μόνο να παρατηρηθεί — ανεξαρτήτως του ότι οι υπηρεσίες ελέγχου της Επιτροπής δεν επαρκούν για εκτεταμένους ελέγχους — ότι οι έλεγχοι σύμφωνα με τον κανονισμό 729/70 είναι έλεγχοι που συνδέονται με τη χρηματοδότηση της κοινής γεωργικής πολιτικής και αναφέρονται σε έγγραφα, επομένως όχι, για παράδειγμα, στις πωλήσεις κρασιού στην αγορά. Σημαντικό είναι επίσης ότι το άρθρο 6 του κανονισμού 283/72 προβλέπει απολύτως τη δυνατότητα συμμετοχής υπαλλήλων της Επιτροπής στον έλεγχο των ανωμαλιών και ότι αυτός ήταν ο σκοπός της Επιτροπής (όπως προκύπτει από την ήδη αναφερθείσα επιστολή του μέλους της Επιτροπής της 13ης Ιουνίου 1986, στην οποία εκτός αυτού αναφέρεται ότι η Επιτροπή επιφυ-

λάσσεται να πραγματοποιήσει ιδιαίτερους ελέγχους κατά το άρθρο 9 του κανονισμού 729/70).

29. Επομένως, δικαιολογείται η διαπίστωση ότι δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή πταίσμα λόγω εξωσυμβατικής ευθύνης σχετικά με τη συμπεριφορά της μετά την αποκάλυψη του ιταλικού σκανδάλου των κρασιών την άνοιξη 1986, ιδίως διότι είναι προφανές ότι η κίνηση της μακροχρόνιας διαδικασίας λόγω παραβάσεως δεν θα εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των εναγόντων.

30. 7. Κατά συνέπεια, παρέλκει η εξέταση (πέρα από ό,τι ήδη αποσπασματικά αναφέρθηκε επί των ζητημάτων αυτών) περαιτέρω προβλημάτων, που ανακύπτουν στις περιπτώσεις αγωγών λόγω εξωσυμβατικής ευθύνης (αιτιώδης σύνδεσμος, ζημία, ενδεχόμενη απόδειξη ειδικής ζημίας).

Γ — Πρόταση

31. 8. Καταλήγω τελικά στο συμπέρασμα ότι είναι αβάσιμες οι αιτιάσεις των εναγόντων ότι η Επιτροπή παρέβη ποικιλοτρόπως τις υποχρεώσεις της.

32. Κατά συνέπεια προτείνω:

1) Να απορριφθεί η αγωγή.

2) Να καταδικαστούν οι ενάγοντες στα δικαστικά έξοδα.